Az OSZK-ban újult meg a magyar nyelvemléket is tartalmazó, Częstochowában őrzött latin nyelvű kódex

2022/07/12
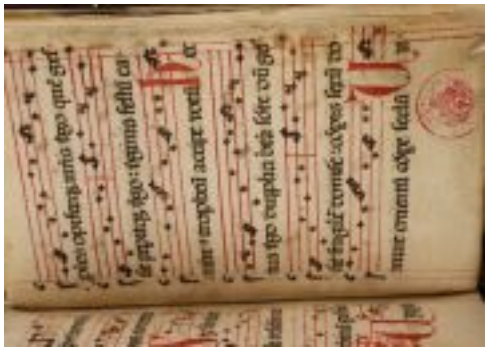
Csák János kultúráért és innovációért felelős miniszter jelenlétében 2022. július 12-én ünnepélyes keretek között adta vissza a kódexet az OSZK a Magyar Pálos Rend tartományfőnökének, P. Puskás Róbert Antal atyának.

[1]

Az OSZK-ban újult meg a magyar nyelvemléket is tartalmazó, Częstochowában, a pálos rendi generális székhelyén őrzött latin nyelvű kódex, amelyet 2022. július 12-én Csák János kultúráért és innovációért felelős miniszter jelenlétében ünnepélyes keretek között adott vissza az OSZK a Magyar

Pálos Rend tartományfőnökének, P. Puskás Róbert Antal atyának.

[2]

[3]

Köszöntőjében Rózsa Dávid főigazgató kiemelte, hogy miniszter úr a kulturális intézmények közül az elsők között látogatta meg az OSZK-t, amely nagy megtiszteltetés számunkra, s egyben elismerés az egész könyvtáros szakma számára. A nemzeti könyvtár a magyar nemzet egészéhez szól – folytatta –, hagyományos és digitális szolgáltatásaival, nyílt napjaival. A kódexekhez hasonló klasszikus dokumentumok őrzése mellett a könyvtár olyan innovációkkal is jelentkezik, mint a közelmúltban bemutatott magyar nyelvű kézírás-felismerő szoftver.

Csák János miniszter úr nagy elismerését fejezte ki az OSZK minden könyvtárosa, restaurátorai, kutatói, munkatársai számára. Beszédében elmondta, hogy a kultúra és az innováció így, együtt nem mai találmány, hiszen már a katolikus egyház két ezredéves tevékenységében is megjelenik, mert az egyház a nyugati civilizáció alapja és fontos innovációs intézménye. A maihoz hasonló projektek hozzájárulnak a múltunk, a gyökereink megbecsüléséhez. Ezért is fontos, nemzetstratégiai jelentőségű, hogy restaurálták az OSZK-ban a kódexet a ma is élő, egyetlen magyar alapítású férfi szerzetesrend számára, mert az élő hagyomány a fennmaradásunk, a túlélésünk egyik eszköze.

Puskás Antal pálos tartományfőnök atya kiemelte a 2014-ben rendezett pécsi pálos kiállítás kapcsán elindult együttműködést az OSZK-val, s megköszönve a szakemberek munkáját, méltatta az ehhez szükséges hatalmas szaktudást, precizitást és odafigyelést. Isten is ehhez hasonlóan dolgozik rajtunk – mondta –, mint ahogy a szakemberek javították, ápolták a kódexet, mert Isten nem dobja ki, ami meggyengül, hanem azt szentlelkével átjárja és meggyógyítja.

[4]

[5]

[6]

A kódex – Cantionale ecclesiasticum [hymnarium, tonarium, processionale, exsequiae]. Jasna Góra kolostora, Częstochowa, Könyvtár, I-215,583 R – műfaja: kantuále, azaz liturgikus énekeskönyv, a magyar pálosokra jellemző kottaírással. Különféle énekeket tartalmaz (Szűz Mária-antifónák, körmeneti énekek, himnuszok), valamint temetési szertartást is. Mindennapi használatra szánt könyv, rendszeresen énekeltek belőle és tanultak dallamokat.

A Częstochowai kantuále valamelyik észak-magyarországi pálos kolostorban készült a 16. század elején, és a század folyamán egy magyar nyelvű imádságot is beleírtak, ez az ún. Częstochowai emlék a kézirat 386 lapjának tetején. A kódexet feltehetően egy magyar pálos vihette magával lengyel földre és a kódex ismeretlen okból kifolyólag Częstochowában maradt. Erre bizonyíték, hogy 1601-ben beleírták a 141. oldalra, hogy a kötet a lengyel kolostor tulajdona. Korábbi magyar tulajdonosbejegyzést a kódex sajnos nem tartalmaz.

[7]

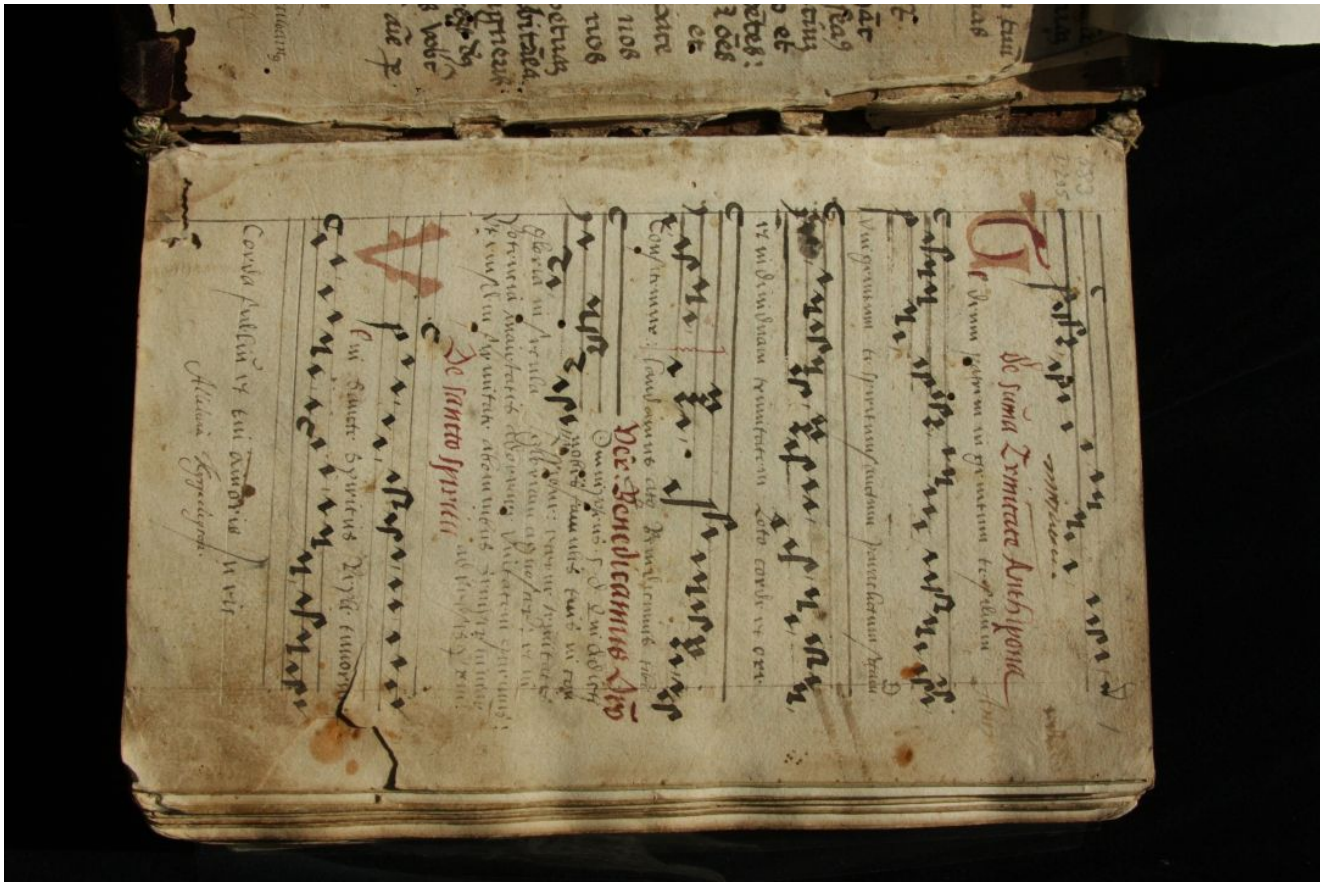

[8]

[9]

A kódex restaurálására és digitalizálására az OSZK és a Magyar Pálos Rend közötti 2014-ben megkötött együttműködési keretmegállapodás mentén, a korábbi évek gyümölcsöző együttműködése után került sor. A július 12-én megtartott átadási ünnepségen Rózsa Dávid, az OSZK főigazgatója és P. Puskás Róbert Antal pálos tartományfőnök aláírta a megújított együttműködési keretmegállapodást is.

A kódex kiállított műtárgyként korábban már szerepelt a nemzeti könyvtár és a pálos rend Pálosaink, a fehér barátok [10] című pécsi közös kiállításán 2014–2015 fordulóján, illetve a nyelvemléket tartalmazó oldal fotója megtalálható a kiállítás nyomán készült, a rend és az Országos Széchényi Könyvtár által közösen kiadott, azonos című katalóguskiadványban [11]is. (A kiállítás virtuális 3D változata [12])
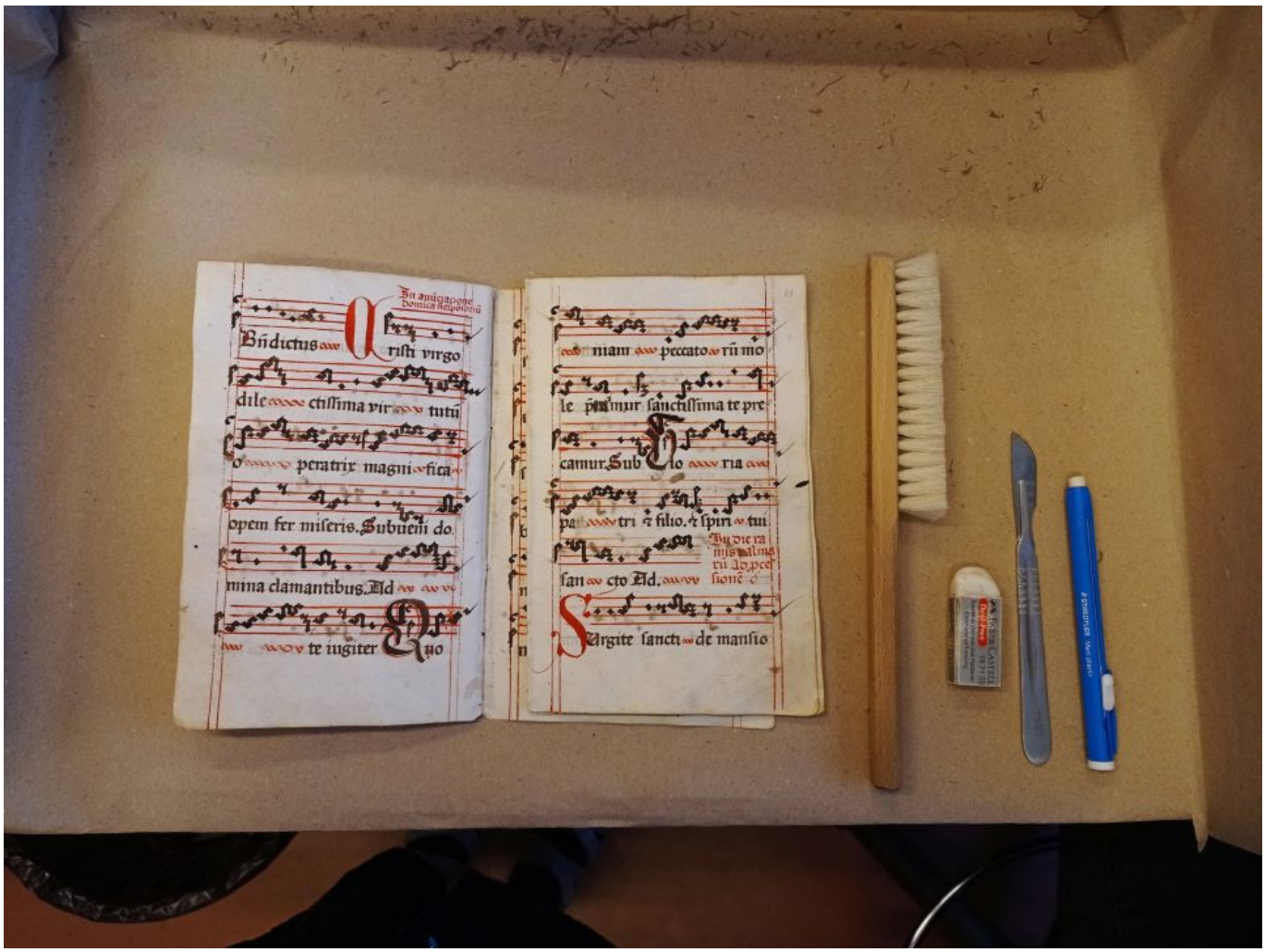
[13]
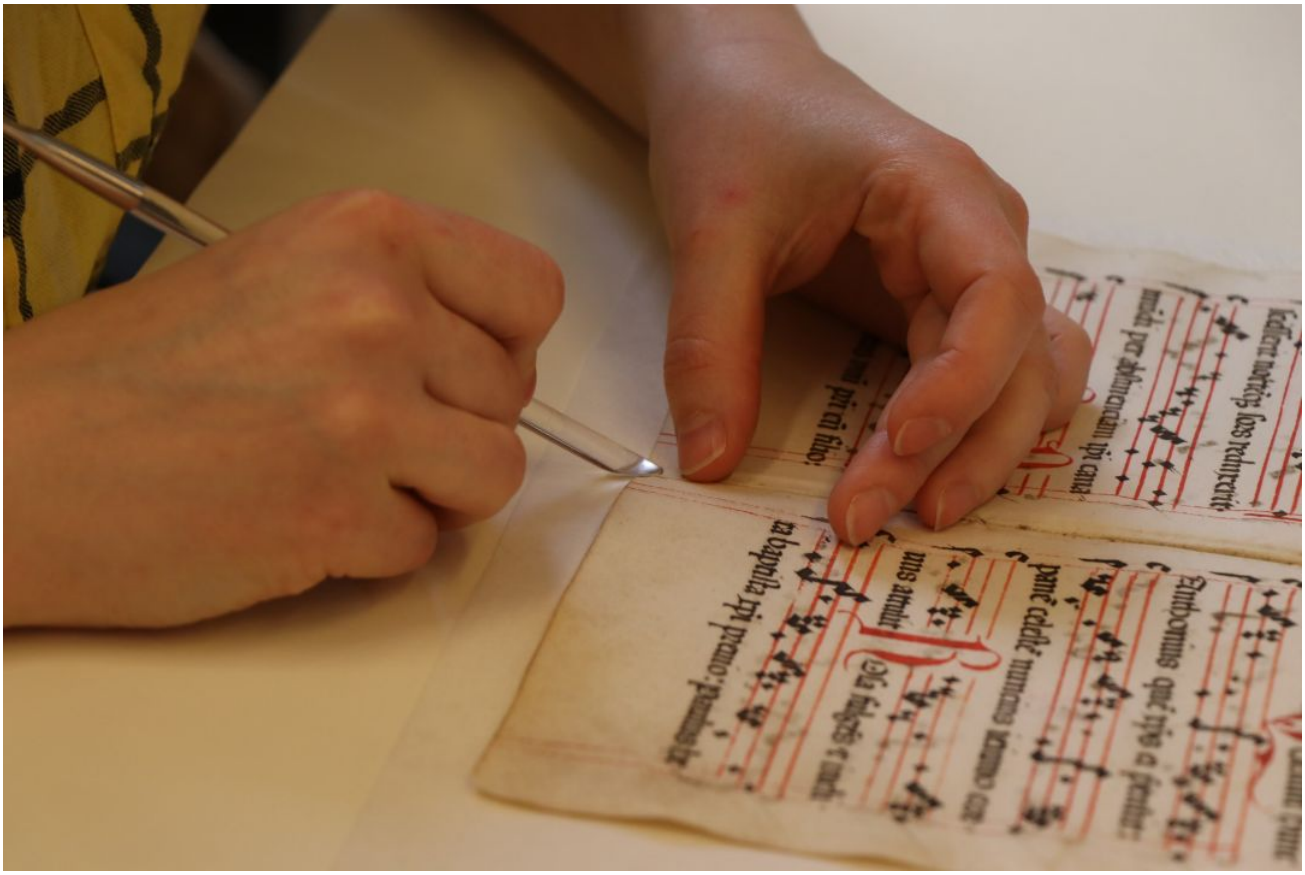
[14]

[15]

A restaurálás folyamata

Az OSZK-ban végzett színvonalas restaurátori munka és az országban egyedülálló kötéstörténeti kutatási tevékenység biztosította, hogy a viszontagságos állapotban lévő kötet visszakapja eredeti megjelenését, és a konzerváló eljárásoknak köszönhetően még hosszú ideig csodálhassák, kutathassák.

A közel egy évig tartó munka idején sor került a vaknyomással díszített kötésbőr konzerválására és hiányainak pótlására, az erősen szúrágott fatáblák megmentésére, az évek alatt elveszett csatok rekonstruálására. De a legnagyobb feladat a kézzel írt lapokon a tintamarás által meggyengített és sok esetben sérült lapok megerősítése volt. Ezt megelőzte a sokrétű anyagvizsgálat, amelynek eredménye határozta meg a kódex lapjai számára a megfelelő konzerválási eljárás kiválasztását.

A restaurálás a könyv szétszedésével és száraz tisztításával kezdődött. Ezt követte a lapok javítása, japán papír és kézi öntéssel készült papír használatával, majd az elkészült ívek felfűzése az eredeti technika szerint dupla bőrbordákra len cérnával, és az oromszegő-díszítő hímzése. A könyv gerincének vékony bőrrel való megkasírozásával vált a könyvtest teljessé.

A legnehezebb feladat a fatáblák restaurálása volt, mert ezek a rengeteg szúrágás következtében hiányosak, nagyon meggyengültek és sérülékenyek voltak. A táblákat tisztítás után meg kellett erősíteni egy speciális vegyszerrel, majd kétkomponensű műgyantával kellett kiegészíteni. Az így megerősített eredeti fatáblákat új faszegekkel erősítették fel a könyvtestre. A hiányos kötésbőr kiegészítésére új, növényi cserzésű kecskebőrt használtunk, amelyet fémkomplexszínezékkel festettünk az eredetihez hasonlóra. Az új bőr felhelyezése után az eredeti bőrt is visszaragasztottuk a kötetre. A rekonstruált csatok a kötésbőrön található nyomok és az OSZK-ban folyó kötéstörténeti kutatások során gyűjtött analógiák és adatok alapján, Tóth Zsuzsanna tervei szerint, sárgarézből készültek. Végül a kódex és a restaurálás során megmentett kötéstöredék savmentes védődobozba került.

A restaurálási munkát az OSZK kutatói is figyelemmel kísérték, hiszen nemcsak az írott szöveg, hanem a készítéstechnikai megoldások is fontos információt jelentenek a számukra. A folyamat részeként a kódexet digitalizálták.

A helyreállításban részt vevő kollégák:

- A restaurálást végezte: Benke Éva, Tóth Zsuzsanna, Koppán Orsolya, Hotz Evelin és Dr. Papp Judit tárgyrestaurátor-művészek
- A csatokat készítette: Peller Tamás tárgyrestaurátor-művész (PIM)
- A fotókat készítette: Tóth Zsuzsanna, Fodor Eszter, Koppán Orsolya
- A tárolóeszközöket készítette: Franges Krisztina
- A munkafolyamat vezetője: Horváth Diána
- A restaurálás szakmai vezetője: Érdi Marianne
- A kódex fotózása: Habram Éva, Gyurkovics Anna
- A folyamat vezetője: Kukár Barnabás Manó
- A projekt szakmai ellenjegyzője: Mészáros Tamás

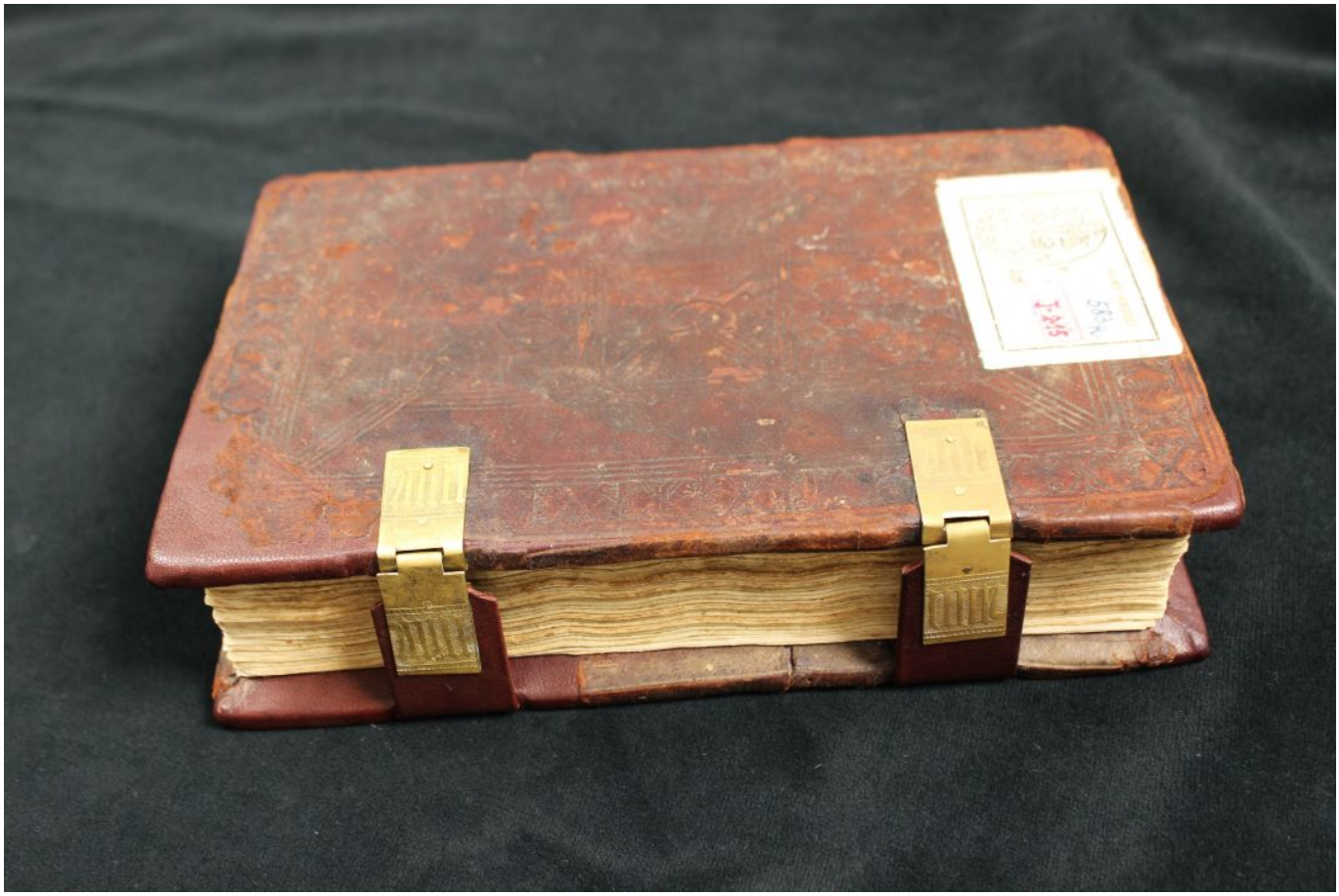

[16]
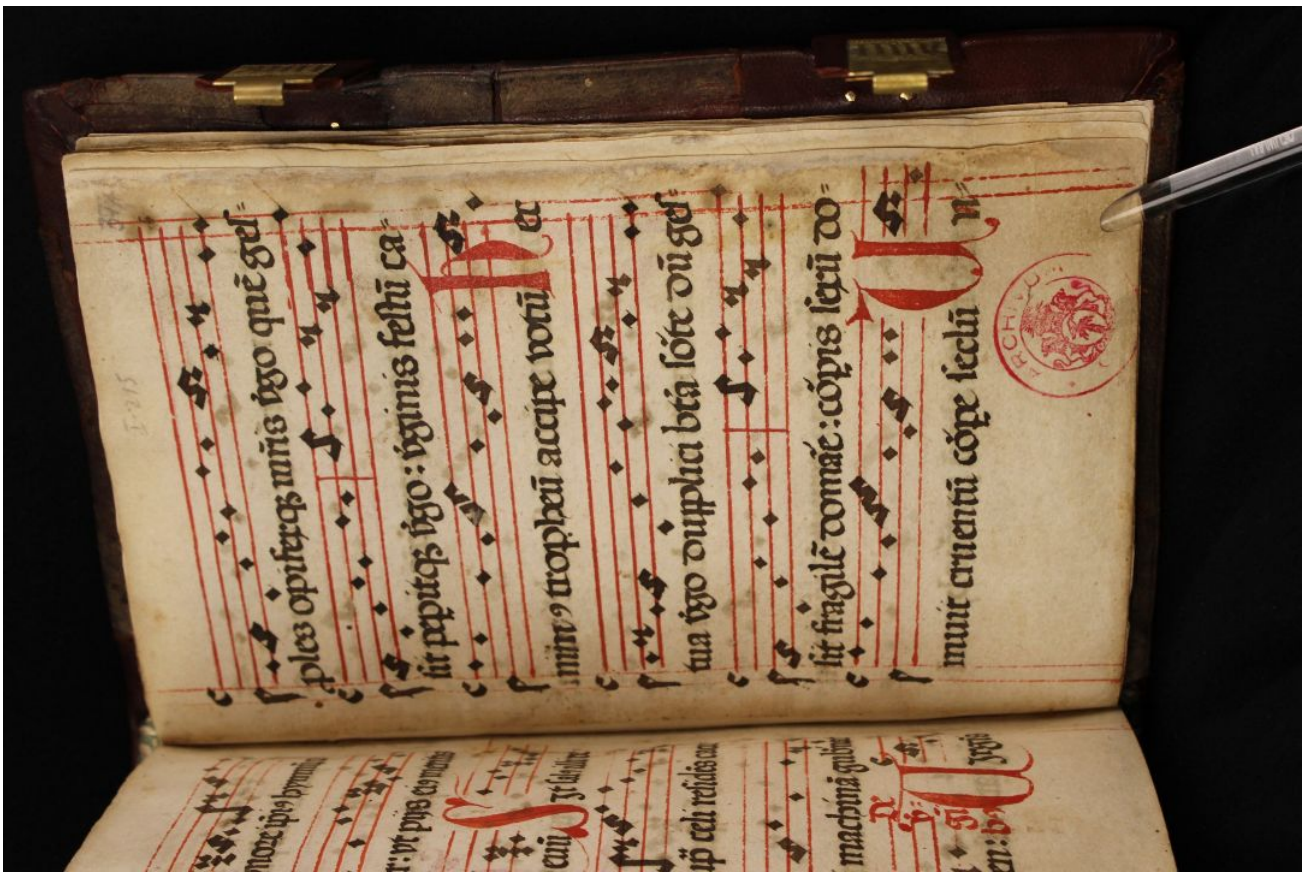
[17]
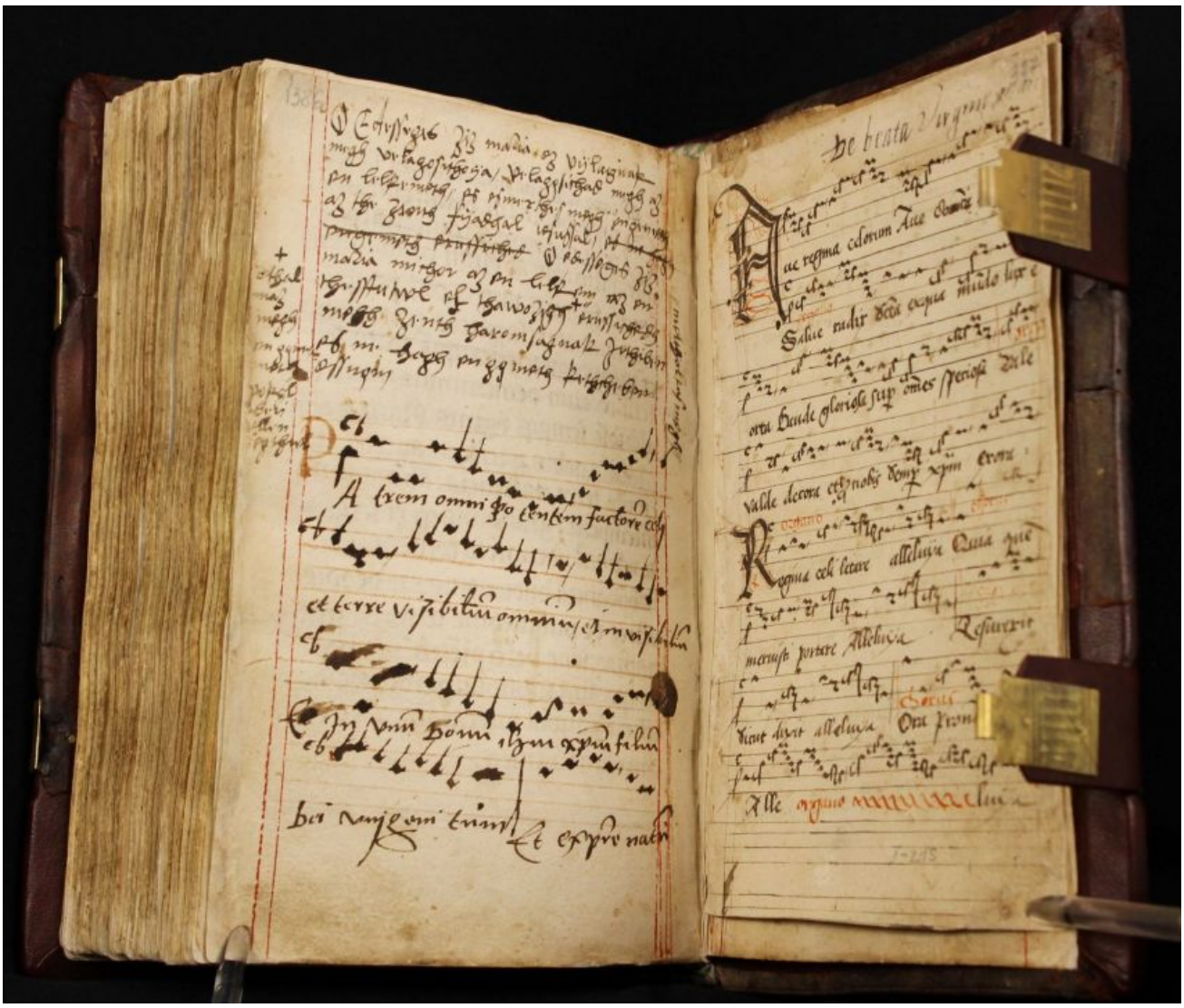
[18]

A kódex restaurálása a magyar–lengyel közös kulturális kincs megmentésén túl megjeleníti a két nemzet barátságát és tovább erősíti a gazdag kulturális kapcsolatokat is – mindezt a középkori eredetű, magyarországi alapítású, de a történelem viharai következményeként ma már lengyelországi központú szerzetesrend keretein belül.

Külön hangsúlyt kap az a tény is, hogy az OSZK egyébként is jelentős számú pálos kódexet és újkori pálos kéziratot őriz meg méltón az utókornak, tehát a Częstochowai kantuále a restaurálás idején mintegy otthon érezhette magát az OSZK-ban.
2022/07/12 - 10:14

Forrás webcím: https://oszk.hu/hirek/az-oszk-ban-ujult-meg-czestochowaban-orzott-latin-nyelvu-kodex

Hivatkozások:
[1] https://oszk.hu/sites/default/files/csakjanos_rozsadavid0712_.jpg
[2] https://oszk.hu/sites/default/files/palos-kodexatadas02.jpg
[3] https://oszk.hu/sites/default/files/palos-kodexatadas003.jpg
[4] https://oszk.hu/sites/default/files/palos-kodexatadas004.jpg
[5] https://oszk.hu/sites/default/files/palos-kodexatadas005.jpg
[6] https://oszk.hu/sites/default/files/palos-kodexatadas006.jpg
[7] https://oszk.hu/sites/default/files/palos-kodexatadas010.jpg
[8] https://oszk.hu/sites/default/files/palos-kodexatadas011.jpg
[9] https://oszk.hu/sites/default/files/palos-kodexatadas012.jpg
[10] https://www.oszk.hu/kiallitasok/feher-baratok-kiallitas-pecsett
[11] http://www.oszk.hu/kiadvany/palos-kalauz
[12] https://paloskiallitas.oszk.hu
[13] https://oszk.hu/sites/default/files/palos-kodexatadas042.jpg
[14] https://oszk.hu/sites/default/files/palos-kodexatadas044.jpg
[15] https://oszk.hu/sites/default/files/palos-kodexatadas047.jpg
[16] https://oszk.hu/sites/default/files/palos-kodexatadas050.jpg
[17] https://oszk.hu/sites/default/files/palos-kodexatadas051.jpg
[18] https://oszk.hu/sites/default/files/palos-kodexatadas052.jpg
[19] https://oszk.hu/category/foszotar-es-pozicionalo/hirek
[20] https://oszk.hu/category/foszotar-es-pozicionalo/hirek-cimlapon